

Utmattningssyndrom i primärvård – om behandling och rehabilitering av personer med UMS

Giorgio Grossi

Beteendevetare, leg psykoterapeut

Docent i medicinsk psykologi

Stress

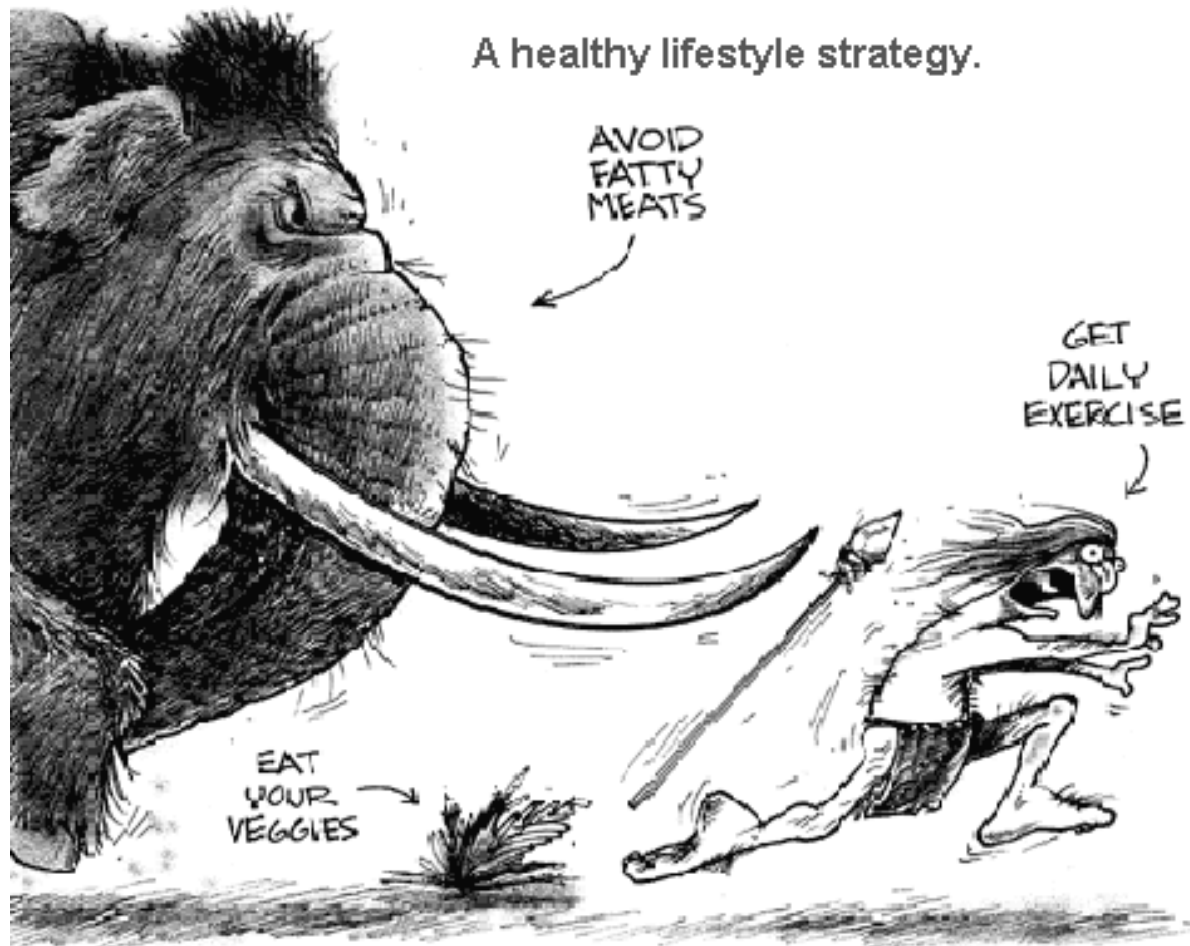
Överlevnadsmekanism

Triggas av upplevda hot,
utmaningar, förluster

Kamp-, flykt-, spela
dödprogram

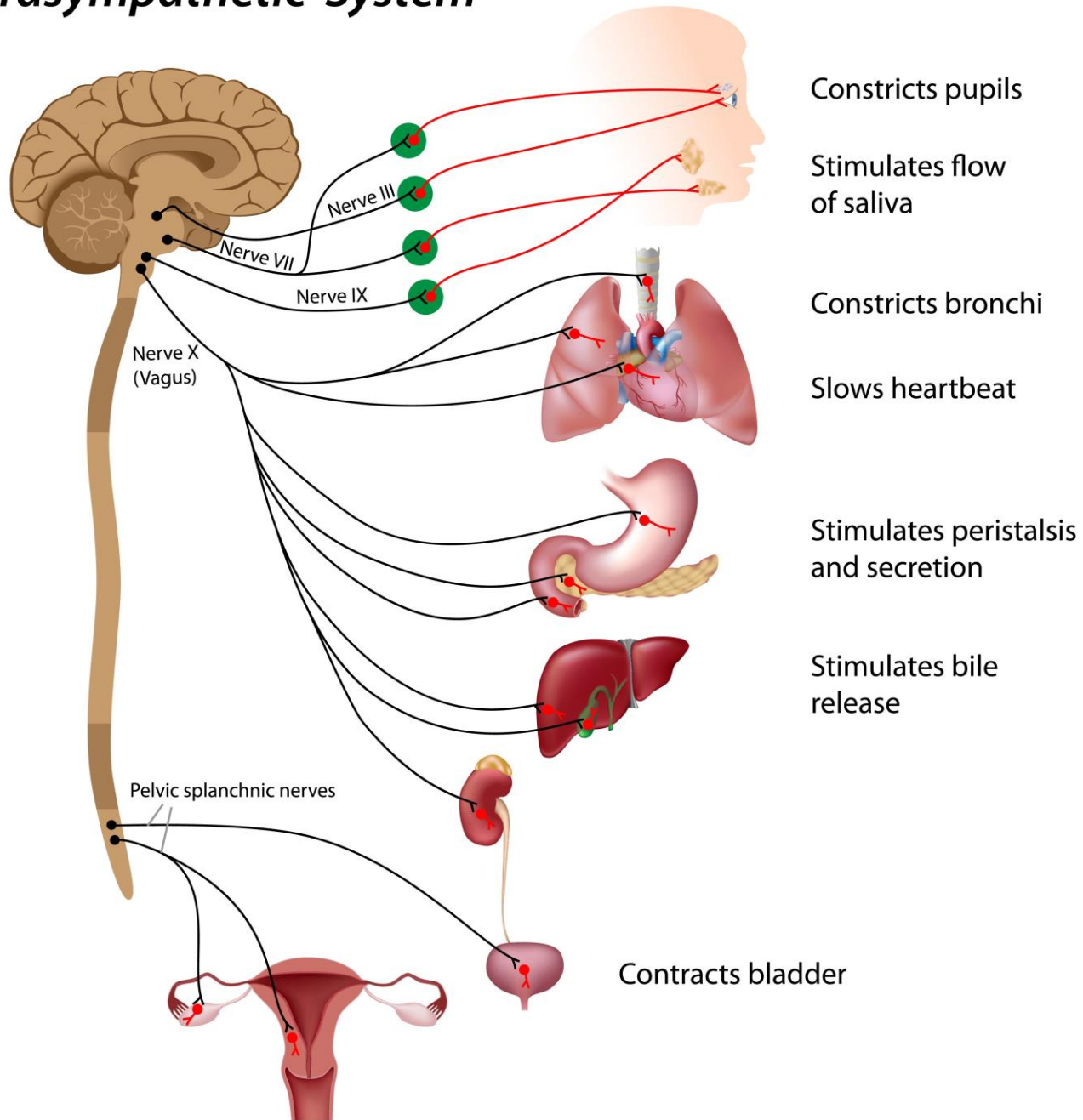
Stress för...

...och nu

Parasympathetic System

Constricts pupils

Stimulates flow of saliva

Constricts bronchi

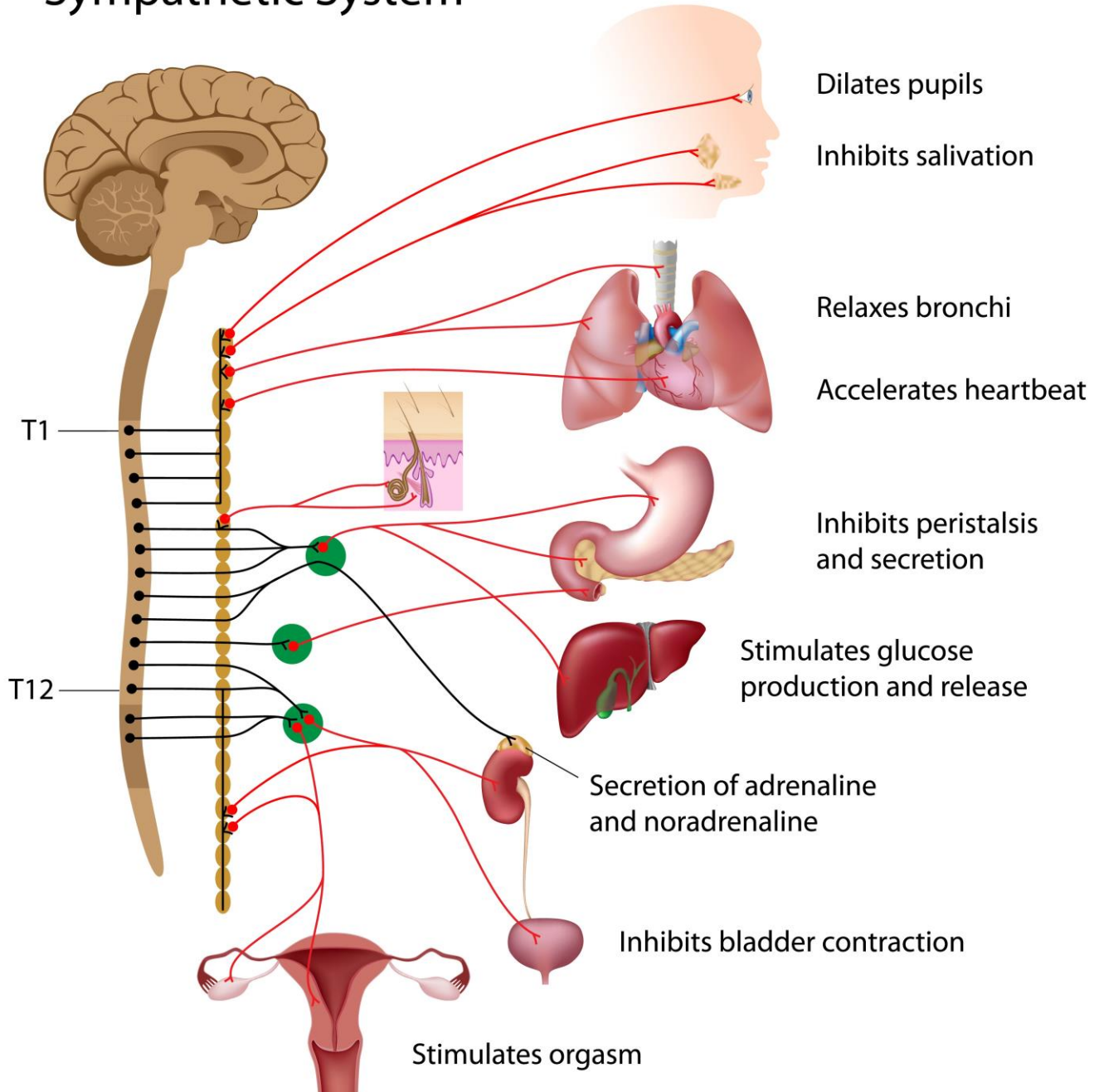
Slows heartbeat

Stimulates peristalsis and secretion

Stimulates bile release

Contracts bladder

Sympathetic System

Värdera typen av stress

- Akut stressreaktion (F43.0)
- PTSD (F43.1)
- Anpassningsstörning (F43.2)
- Utmattningsyndrom (F43.8A)
- Reaktion på svår stress, ospecificerad (F43.9)

Utmattningssyndrom (F 43.8A)

- A. Psykiska och fysiska symtom på utmattning under minst två veckor. Koppling till tydligt identifierbara stressorer under minst sex månader.

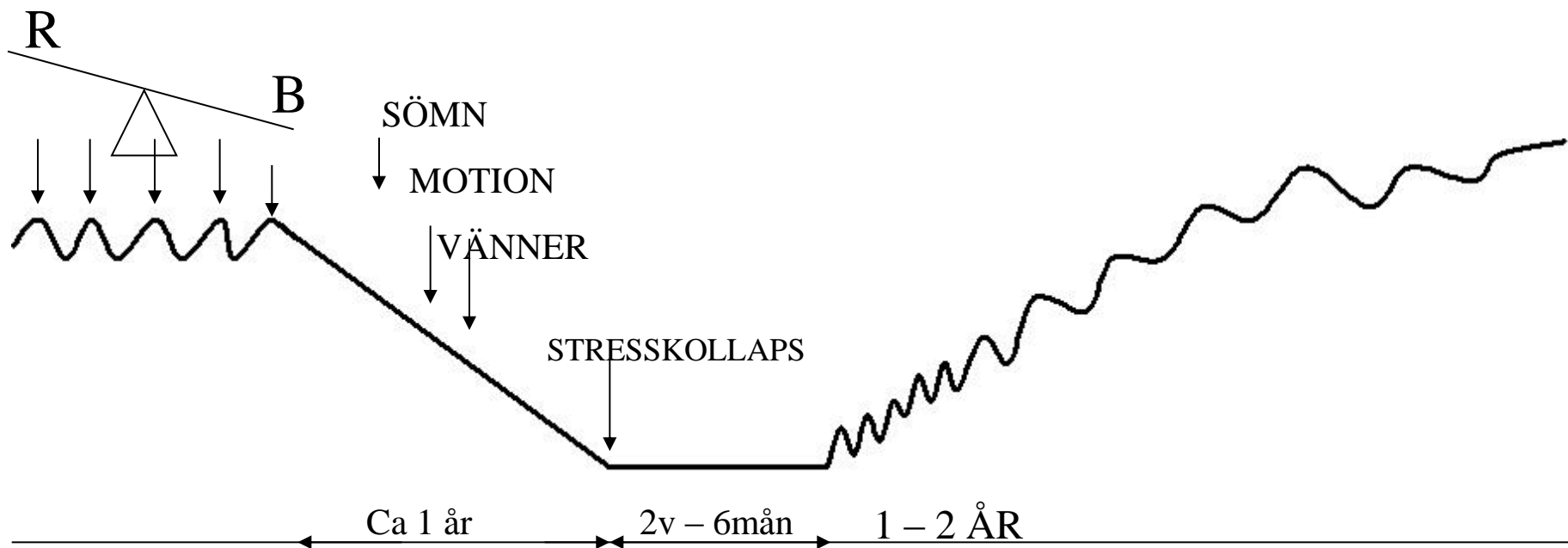

Utmattningssyndrom (F 43.8A)

- B. Påtaglig brist på psykisk/fysisk energi dominerar bilden. Minskad företagsamhet, uthållighet och förlängd återhämtningstid efter belastning.

Utmattningssyndrom (F 43.8A)

- C. Minst 4 av följande:
  1. Koncentrationssvårigheter/minnesstörning
  2. Oförmåga att hantera krav särskilt under tidspress
  3. Labilitet/irritabilitet
  4. Sömnstörning
  5. Kroppslig svaghet/utröttbarhet
  6. Fysiska symtom: värk, hjärtklappning, ljus- ljudkänslighet m fl

Omhändertagande

Behandling

Rehabilitering

Differentialdiagnoser

- Somatik: B12-brist, sköldkörtel, diabetes, KOL, hjärta/kärl, apné, Addison m fl
- Psykiatri: depression, ångest, PTSD, neuropsykiatri, beroende, ev annan psyk
- Vanlig trötthet som avhjälpas av vila är inte UMS

Tidiga insatser

- Saklig info
- Förmedla hopp
- Lindra symtom
- Skapa struktur: mat, fysisk aktivitet, sömn
- Minska yttre stress
- Involvera arbetsgivare

Psykoedukation om UMS

Ge saklig information om UMS

- Dess olika faser
- Hur symtom och beteendemönster påverkas över tid
- Faktorer som vidmakthåller (boom & bust)
- Syftet med behandlingen

Detta gör tillståndet begripligt, tar delvis bort stigmat och skapar tilltro till behandlaren.

Behandlingsforskning

- Ingen vedertagen behandling
- KBT via internet effektiv bland primärvårdspatienter
- Multimodal rehab rekommenderas
- Riktade insatser mot arbetsåtergång minskar sjukskrivning effektivast

Perski, O., Grossi, G., Perski, A., Niemi, M. (2017). A systematic review and meta-analysis of tertiary interventions in clinical burnout. *Scandinavian Journal of Psychology*, 58, 551-561.

Lindsäter, E., Axelsson, E., Salomonsson, S., Santoft, F., Ejeby, K., Ljotsson, B., Åkerstedt, T., Lekander, M., Hedman-Lagerlöf, E. (2018). Internet-based cognitive behavioral therapy for chronic stress: A randomized controlled trial. *Psychotherapy and Psychosomatics*, DOI: 10.1159/000490742

Arbetsåtergång: långsam & tydlig

- Ha en plan!
- En del av rehab
- ca 12 månader 0-100% (2-3 månader per 25% steg)
- Anpassa arbetet
- Räkna med symptompåslag
- Gör steg i steget ex genom att inte öka arbetsuppgifter samtidigt som arbetstid

Vanliga hinder

- Tro att man är 100% frisk 25% av tiden
- Otillräckligt stöd i arbetet/hemma
- Svårt med acceptans-impulsiv
- Inriktad på "bot"
- "Alla andras fel"
- Rädsla för trötthet
- Sökan efter "inre" förklaring

Vad är återhämtning?

- Gör din egen personliga lista på vad som är återhämtande för dig!

Energibalansering

- Känn igen "bra" resp "dåliga" dagar
- Olika typer av trötthet resp återhämtning
- Växla aktivitet/återhämtning
- Randiga dagar
- Dosera/bryt ner aktiviteter i delmoment
- Gör en sak i taget
- Agera med närvaro

Energibalansering

Rådet är att:

- Håll en så jämn aktivitetsnivå som möjligt över alla dagar
  - Planera!
  - Håll dig till planen!
- Oftast lättast att utgå från en ”dålig dag”
- För vissa blir det här att *minska aktivitetsnivån*, för andra blir det *beteendeaktivering*.

Hitta balansen

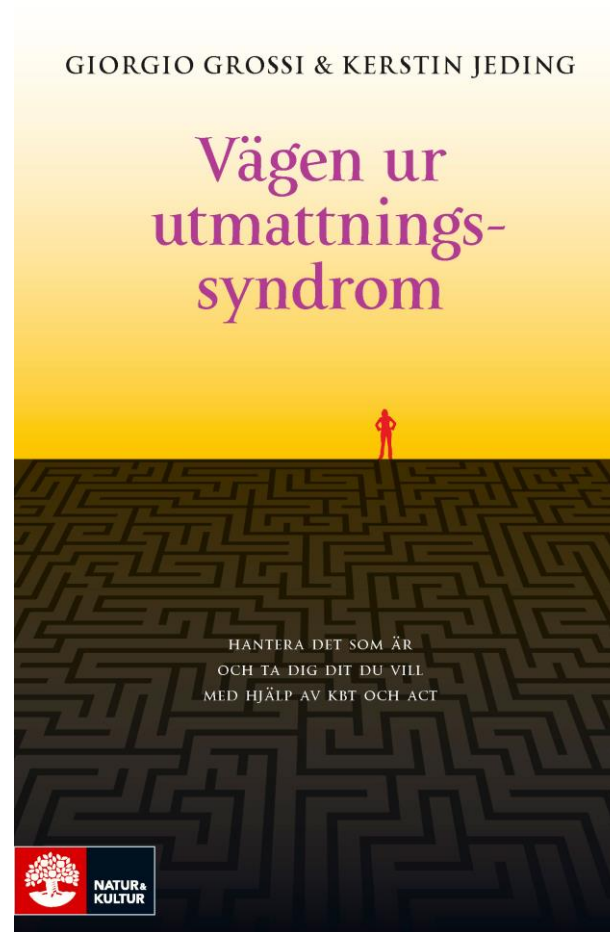

- Vad är viktigt i livet?
- Hur kan det efterlevas i små steg?
- Gränssättning
- Återfallsprevention

Nu i pocket

Ny bok hösten 2018

www.brillbee.se

Onlinekurs: Hantera din stress

Elva filmsnuttar på 15-20 min

- Vad är stress?
- Beteendeanalys
- Problemlösning
- Vad är känslor (Acceptans)?
- Vad är tankar (Defusion)?
- Medveten närvaro
- Vad är viktigt i ditt liv?
- Målsättning
- En sak i taget
- Återhämtning och vila
- Återfallsprevention

Arbetsmaterial

Tack för mig!

Grossi@stressmottagningen.com